UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra asijských studií

Anna Vrbasová

JAPONSKÁ NÁRODNÍ IDENTITA:
KRITICKÁ PERSPEKTIVA

(bakalářská diplomová práce)

Obor: Japonská filologie – Filozofie
Vedoucí diplomové práce: Mgr. Halina Zawiszová
Brno 2018

ANOTACE

Předmětem této práce je teoretické objasnění předmětu japonského kulturního nacionalismu a formování národní identity v reprezentativních úsecích japonských dějin. Kýženým výsledkem textu je poskytnout více či méně systematické zpřístupnění a předložení základního teoretického rámce k porozumění hlavním aspektům formování národní identity v kontextu kulturně-nacionalistické intelektuální produkce a nabídnout potenciální řešení k problémům, které z diskursu emergují.

KLÍČOVÁ SLOVA: národní identita, národní ideologie, esence národa, národní sentiment, japonskost, japonská jedinečnost, kulturní nacionalismus

ANNOTATION

This thesis addresses the discourse on Japanese cultural nationalism and formation of Japanese national identity during representative periods of Japanese history. The aim of this work is to provide an explanation and theoretical basis of the main topic and its key aspects as well as to suggest potential answers to problems and inconsistencies which has been emerging within its framework.

KEY WORDS: national identity, national ideology, national essence, national sentiment, japaneseness, japanese uniqueness, cultural nationalism

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Brně dne 20. srpna 2018 .....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Halině Zawiszové za maximální trpělivost a důvěru, jež mi vstřícně projevovala po celou dobu vznikání této práce.

OBSAH

Úvod……..…....8

Metodologie……....10

1. Japonská národní identita……..….13

1.2 Historický kontext utváření japonské národní identity……..…16

1.2.1 Džinnó Šótóki……..…17

1.2.2 Tokugawa……..…...19

1.2.3 Meidži…….…….21

1.2.4 Šówa…….……...22

2. Kritická perspektiva utváření japonské národní identity……..…….25

2.1 Nacionalismus a ideologie…….27

2.2 Kritika nihondžinron…….29

2.3. Mezikulturní střety a kulturní dichotomie……..…….33

Závěr……..35

Shrnutí……...39

Seznam literatury……..……..40

Úvod

Během formací pokročilejších epoch japonské historie se v lokálním kulturním diskursu objevila řada tezí a argumentů prosazujících exkluzivitu a "jedinečnost" japonské rasy, kultury a národa, spočívajících v předpokladu hierarchické nadřazenosti vůči jiným kulturám a společnostem. V rámci ustavování těchto pozic byla na půdě japonské intelektuální produkce uskutečněna řada snah o formulaci a poskytnutí teoretických vysvětlení, prostřednictvím kterých měl být odhalen "pravý a původní charakter" Japonska a upevněn pocit autentické a úplné přináležitosti a identifikace s vlastním národem a kulturou, a podpořen proces utváření národní, kulturní a sociální identity.

V průsečíku tezí a teoretických stanovisek, které byly zformovány za účelem odhalení "autentické povahy" a "esence" japonského národa byla uplatněna řada perspektiv a formulován nespočet konceptů, jež modifikovaly socio-politické klima jednotlivých, historicky relevantních, období, a na jejichž podkladě se později postupně vyvinul kulturně-nacionalistický diskurs "japonské jedinečnosti". Na základě tranzice z intelektuální akademické produkce podporované státní agendou a elitářskými politickými intencemi do masové populární literární produkce vykreslující a ospravedlňující exkluzivitu japonské kultury a národního myšlení se koncept dostal do obecného povědomí nejen v Japonsku, ale stal se vlivným i na půdě diskursu světa západního. Utváření japonské národní imaginace a národně-kulturního sebepojetí tak zanechalo mimořádnou stopu nejen na tradici japonského národního myšlení a stalo se tedy tématem četných diskusí, disputací a společenskovědních analýz, ale taktéž poznamenalo percepci japonské kultury na Západě.

Hlavním úkolem této práce je poskytnout rámcový přehled procesu formování japonské národní a kulturní identity v kontextu kulturního nacionalismu na pozadí kontextuálně relevantních, politicky činných obdobích, a snaha o nalezení a charakterizaci příčin, na jejichž základě byly formovány teze a ideové koncepty "japonské jedinečnosti" společně s podněty, ze kterých vycházely artikulace

ideologických tendencí jako projevů kulturního nacionalismu. Text má za úkol představit kontinuitu utváření národní identity v jejích hlavních formativních obdobích a osvětlit, za jakých podmínek, a na základě jakých stimulů k jejich utváření docházelo, společně s objasněním jejich významu a funkce ve zvolených epochách historie.

Metodologie

Formulování stanovisek diplomové práce se podřizuje myšlenkovým konceptům z fondu relevantní sekundární, především anglofonní nebo do anglického jazyka přeložené japonské literatury prominentních autorů zkoumané problematiky. Přestože pojednávané téma japonského exceptionalismu skýtá potenciál uplatnění široké škály jednotlivých přístupů a analýz, nebudu se jimi zde pro úzký rozsah práce zabývat. Pro kvantitativní střídmost textu dále neuvádím vyčerpávající výčet historiografických dat a socio-politických okolností, ale zaměřuji se samotné aspekty diskursu, které se na pozadí vybraných epoch v chronologické poslouplnosti formovaly. Ústřední pozornost proto věnuji érám Tokugawa, Meidži a Šówa, a z metodologických důvodů vynechávám období Taišó, nikoliv pro podcenění jeho dějinného významu, nýbrž pro méně signifikantní postavení na půdě kulturního nacionalismu.

Předložený obraz formování japonské národní identity v kontextu kulturního nacionalismu je tak pro úspornost práce částečně redukován a neklade si nárok na komplexní, zevrubnou analýzu tématu. Artikulovaná teoretická stanoviska a teze, jež se v práci objevují, a to jak na straně japonského myšlení, které je předmětem této práce, tak na straně západní intelektuální tradice, nevyčerpávají všechhny explanační možnosti, ale byla vybrána jako soubor nosných teoretických variant, které by měly vytvořit smysluplný interpretační celek. Pro konzistentní a logicky nezávadné uchopení předmětu zkoumání vycházím z předních teoretických koncepcí, které zastupují alespoň většinový náhled na zkoumaný předmět a syntetizují jejich společná východiska. Jako interdisciplinární vhled do komplexity předmětu zkoumání je text charakteru spíše filosofického a diskurzivního, než historiografického či přísně metodologického, a snaží se zodpovědět otázku povahy japonského exkluzivistického myšlení s potvrzením či vyvrácením jeho „fenomenální“ povahy.Práci prezentuji jako obecné deskriptivní zpracování pojednávané problematiky a průpravu jejími obecnými rysy, která má poskytnout podklad pokročilému bádání budoucímu.

Text je určen především čtenářům, kteří již disponují základním povědomím o japonských reáliích a dějinách japonského myšlení. Dále také prosím čtenáře, aby k práci přistupovali s pouze mírným kriticismem a tolerancí vůči jejím limitovaným možnostem.

První část textu stručně věnuji deskriptivní stránce diskursu se zaměřením na obecnou explikaci jeho dílčích komponentů. V druhé části zkoumám kauzalitu výchozích formativních jevů a artikuluji problematičnost jejich fungování.

Ediční poznámka

V práci je použita česká transkripce japonských termínů a jmen. Pro fonetický přepis japonských básní je dále použita kurzíva. V textu zaměňuji výrazy "národní identita" a "kulturní identita" z důvodu jejich sémantického překrývání, a jejichž niance v kontextu práce nehrají důležitou roli. Není-li uvedeno jinak, všechny překlady do českého jazyka jsou mé vlastní.

1. Japonská národní identita

Identita

"Hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity."

1) "Ztotožnění jedince se svými životními rolemi [a] souhrn sociálních
2) rolí."
3) "Prožívání příslušnosti k větším nebo menším společenským celkům."

Kulturní či národní identita je utvářena skrze principy socializace, systém kulturních hodnot, národní symboly, tradice a historii jako elementární součásti národní historie. Jakožto míra "emocionální vazby" či "přináležitosti" vůči spřízněnému sociálnímu celku závisí na expozici jedince ku jeho fungování a je chápána jako "produkt" sociálního (či kolektivního) vědomí a sociální participace. (Emerson, Tajfel, Turner, 1960, 2010) Míra sounáležitosti s přidruženým sociokulturním celkem se různou měrou prolíná s individuální identitou sociální a porozuměním postavení jedince ve společnosti a s jeho vlastním sebepochopením a seberealizací. "Konceptualizace národní identity zahrnuje proces sebeurčení a afekt, [jež] referují k identifikaci s národem a (...) [vnímání] sebe sama jako člena [součást] onoho (příslušného) národa". (Sonoda, 2015, s. 35)

"Původ národních identit je od nepaměti předmětem zkoumání historiků, sociologů a politických teoretiků (...) [a otázka] 'Co znamená národ?' má [stále] dozvuky v národním a nacionalistickém diskursu současnosti". (Renan v Burns, 2001, s. 7)

V 80. letech 20. století se ústředním tématem japonského myšlení v rámci socio-kulturního diskursu stala otázka po povaze japonského etnika. Jako důsledek vydobytí si výsadní pozice na poli globální ekonomiky bylo pro euforii z mezinárodního úspěchu v Japonsku založeno Mezinárodní výzkumné centrum pro japonská studia (*日文研, Ničibunken*), které mělo za úkol klasifikovat původ a vývoj hlavních konstituentů japonské kulturní tradice. V tomto období došlo k masivnímu

rozmachu literatury diskutující “charakteristiky japonské společnosti a kultury”, která se stala masovým produktem populární literární tvorby, a pod názvem “teorie o japoncích” (日本人論, *nihondžinron)* publikovala řadu textů objasňujících kulturní specifika a socio-kulturně distinktivní prvky národa. (Goodman v Robertson, s. 59) Koncept *Nihondžinron* představuje soubore tezí a konceptů artikulujících charakteristické vlastnosti japonského etnika a tradiční kultury, které měly představit a hájit 'jedinečnost' (uniqueness) národní a kulturní identity kvalitativně izolované od jiných kulturně-hodnotových systémů a etnik světa. Snahy o definování a afirmaci jedinečnosti japonské identity byly výrazně podepřeny kánonem starší literatury a ilustrovány na příkladech tradičního myšlení a národního folklóru vycházejícího z antických zápisů, jež měly představovat kořeny současného světa a poskytnout evidenci k postulovaným hypotézám moderním.

Literatura Japonska se tak dostala do stěžejní pozice v upevňování národního či sociálního vědomí a v utváření národní a kulturní identity. (Robertson, 2004, s. 105)

Ústřední tezí *nihondžinron* se stalo přesvědčení o výjimečnosti japonské národní a kulturní identity, jejichž charakter byl definován na základě souboru několika sjednocujících konceptů a pojmů především v oblasti jazyka, politiky, literatury, historie a vzdělávání. Formalizované ideje a pojmy oblasti národní identity byly výsledkem produkce jak intelektuální, tak populárně-kulturní, a podílely se fundamentální měrou na interní percepci a sebepojetí národa, které převládá dodnes.

Narativ *nihondžinron* následuje přesvědčení, že japonská společnost prezentuje izolovaný, “unikátní a homogenní celek” s “implicitním předpokladem, že všichni [čistokrevní] příslušníci japonského etnika utváří kulturně a sociálně homogenní rasovou entitu, jejíž esence (...) zůstala nepozměněna od počátku historie až do současnosti”. Základní přesvědčení a motiv “teorií o japoncích” tak reprezentovala idea “radikální odlišnosti” japonců “od zbytku populace” a nadřazenost vůči všem (ostatním) existujícím etnikům. (Dale, 1968, s.56) tomto kontextu se jedná o klasifikaci japonského etnika jako “jedinečného izolátu” (unique

isolate) bez příbuzenství s jinými rasami a kulturu *sui generis* se specifickým souborem kulturních jevů a fenoménů, jejichž jedinečné klima je zaznamenatelné nejen z nezvyklého "propojení národa s přírodními silami", ale disponuje zvláštním souborem charakteristických vlastností s ojedinělou sociální strukturou, systémem jazyka, etickými pravidly, unikátní psychologií, vlastním způsobem myšlení, etnickou homogenitou a dokonce zvláštní, neopakovatelnou bio-genetickou strukturou. (Dale, 1968, s. 116-175)

Na plošině významů, o jejichž reprezentaci se literatura *nihondžinron* pokoušela, tak regulérně docházelo ke snahám o definiční vymezení jedinečnosti a neopakovatelnosti identity vlastní japonské rasy, a jejich identifikace napříč komplexem (původních) historických událostí. Texty "teorií o japoncích" byly souběžně produkovány i na Západě jakožto edukativní materiál a socio-kulturní teoretická sonda do geograficky izolované oblasti. "Posláním" *nihondžinron* bylo definiční vystižení „pravého charakteru" "japonskosti" (日本らしさ, *nihonrašisa)* a japonské národní identity, a to, v závislosti na místo produkce, buď prizmatem ideových struktur a myšlenkových směrů interních, či perspektivy externích, zejména anglofonních oblastí.

1. 2 Historie formování národní identity v Japonsku

Jononaka no
Aru omobuki wa
Nanigoto mo
Kamijo no ato o
Tazunete širaju

"Cokoliv, co existuje v tomto světě, může být nahlédnuto skrze návrat do věku božstev". (Yoshikawa v Hudson, 1983 p. 29)

Až skrze rekonstrukci historických událostí a identifikaci stěžejních, katalytických momentů dějin je možné nahlédnout a plně porozumět vnitřní skladbě a struktuře jevů současných.

V japonské intelektuální tradici se historicismus a návrat k původním kulturním hodnotám a principům stal centrálním postupem a strategií k charakterizaci národní kultury a redefinici socio-kulturní historie, které umožnily pochopení vlastního významu a role ve světě. Otázky po "autentickém Japonsku" a "pravém národním charakteru" byly četnou aktivní praktikou utváření historického narativu, jež napomáhal zodpovědět otázku po národní identitě a formovat národní vědomí v příslušných epochách japonské historie, a to skrze "oživení" nejzazších japonských dějin, které bylo rozhodující pro "určení kulturních distinkcí, vymezení rasy, jazyka, dynastických principů, otázek víry, ekonomických zájmů a zeměpisných hranic", které vedly k "identifikaci obecného principu utváření národa". (Renan v Burns, 2001, s. 7)

1.1 Džinnó Šótóki

Prvním historicky zaznamenatelnou metodickou snahou o systematizaci národních hodnot a proklamaci kulturní jedinečnosti byl mezi lety 1338 a 1341 text "Letopisy původních rodokmenů božských císařů" (神皇正統記, *Džinnó Šótóki)*.

Posláním textu Kitabatakeho Čikafusa bylo objasnit původ a potenciální konsekvence tehdejší politické krize a uspořádat chaos v socio-politické sféře 14. století. *Džinnó šótóki* podal výklad centrálních politických stanovisek a etických přesvědčení, jež leží na podkladu ideje "vzkříšení" původních kulturních hodnot prostřednictvím "vyvolání ducha minulosti [a] jeho povznesení do světla transcendence", a které má vyústit v "naději pro novou zářnou budoucnosť". (Wachutka, s. 145) Prolog knihy tvoří formulace objasňující ryzí charakter japonského národa, popisující Japonsko jako "zemi boží", stvořenou a dezignovanou "nebeský původcem" a "bohyní slunce [*Amaterasu*] [která] ji [následně] odkázala [svým] následovníkům pro věčnou vládu". Výklad následuje tvrzení, že obdobný příklad "božího dědictví" a "perceptuální přítomnosti boha" v zemi "neexistuje nikde jinde ve světě". (Chikafusa v Wachutka, 2013, s.133) Dle narativu *Džinnó šótóki* Japonsko představuje *šinkoku* (říši bohů), a právě tato inherentní kvalita je ústředním bodem "státní struktury" *kokutai.*

Kitabatakeho koncept *šinkoku* notně čerpal z antické kulturní tradice, která byla zaznamenána v "Kronice Japonska" (日本書紀, *nihonšoki)* druhé nejstarší kronice Japonska, kde je explicitně artikulovaná superiorita japonského národa s vlastnostmi "transcedentální božské síly" a "vrozeného božského původu". Schéma postulovaných hypotéz je tak modelováno na převážně dogmatických religiózních premisách, jež spoluutváří koncept víry v "nezměnitelnou, avšak vždy obnovitelnou a kontinuální [povahu] živoucích dějin". (Wachutka, 2012. s. 135 - 136) Explanace mytologického původu císařské vlády s příslibem jeho věčného zachování poskytuje odpověď na ústřední otázku nativistického diskursu po "etnogenezi a původu obydlení japonského souostroví", a stává se tak prototypickým příkladem

idealistického zpracování národní a kulturní historie. Tato explicitní politická dimenze původně náboženské víry nepřímo implikovala morální imperativ, v jehož kontextu Čikafusa artikuloval jakousi podmínku nutnosti oddanosti a nevyhnutelné loajalitě vůči zemi: "[Dojde-li k] opuštění cesty bohů šintó v této zemi (...) *(zemi božstev; 神の国*) požehnání slunce a měsíce bude navždy zatraceno." (Wachutka, 2012. s. 134)

Odkaz postulátů, které dílo *Džinnó šótoki* zanechalo, se stal výchozím zdrojem kulturní historie v érách výrazných politických tenzí, počínaje obdobím militarizace a šógunátu Tokugawa a vzápětí si vydobyl dominantní impakt v politických diskusích období *Meidži*, kdy získal uznání za "výjimečnou oddanost zemi" a stal se stěžejním materiálem studia národní historie, oslavujícím "pozoruhodné záležitosti dějin". (Maruyama ve Wachutka 2012, s. 106)

V této, na ose japonských dějin klíčové epoše a amplitudě socio-politických obměn, došlo v souladu s ustavením nového politického režimu a sociálního uspořádání k radikální reformě vzdělávacího systému, a "pověřeni analýzou [tehdejšího] edukačního systému" vrchní učenci hnutí Národního učení (国学, *kokugaku*), na jejichž návrh došlo k založení nové učenecké platformy s názvem Institut pro císařská studia (日文研, n*ičibunken),* a jež svou činností neúmyslně kontribuovali k následné "nacionalizaci" vzdělávacího systému prostřednictvím kategorizace učeneckých historických textů (歴史書, *rekišišo*), kde bylo *Džinnó šótóki* zhodnoceno jako "první kniha v seznamu vhodná pro výuku na nižších stupních základních škol". (Wachutka, 2013, s. 130)

Idea ryze mytického zrodu země v *Džinnó Šótóki* je "částečnou reformulací geneze popisované v *nihonšóki*" avšak zároveň, paradoxně k vyzdvihované 'původnosti' a 'jedinečnosti' čerpá z mytické kosmografie Číny a Indie "tím nejpodivnějším způsobem" (Wachutka, 2013, s. 128)

1.2 Tokugawa

Následující, první politická snaha o rekonstrukci tradičních hodnot a původních paradigmat se odehrála v období Tokugawa, éry notných politických transformací, opulentních intelektuálních ambicí a objemných změn, na jejichž pozadí došlo k reorganizaci sociální stratifikace a transformace národního myšlení, které podnítily nové formace národního a sociálního 'sebeurčení' (self-determination). Socio-politický zvrat vycházející z ukončení izolacionistické zahraniční politiky vyvolal urgenci po nalezení nové národní identity, která byla náhle vystavena 'hrozbám' cizích faktorů a vlivů a ocitla se v chaotické disonanci s přílivem četných externích vlivů. Identifikace tradičních (indigenous) hodnot a odhalení nového japonského 'já' (self) bylo realizováno "odkrýváním a objasňováním explanačních perspektiv a událostí" původních socio-kulturních struktur (indigenous reality). (Najita, s.) synchronně s re-evaluací jejich významů do nové, době odpovídající podoby. V dychtivosti po nalezení nové kulturní identity byly prostřednictvím kýženého porozumění vnitřní dynamiky národně-kulturní historie a retrospektivního vhledu do japonské historie, jež spočíval v glorifikaci mytologických etnogenetických tezí a folklorních explanačních variant geneze národní identity, formulovány mnohé axiomatické a idealistické teze, jež ustavily nové ideové systémy a koncepty "etnického sebeurčení" národa. (Haga v Burns, 2001, s. 7)

Autoři tezí o japonské národní identitě vycházeli ze základního předpokladu, že japonský národ byl "kdysi harmonickým společenstvím, v němž [jedinec] a vládce soužili v dokonalé harmonii, [jak] mezi sebou, [tak] s božstvem", a "kde [k harmonickému fungování] nebylo třeba zákonů, institucí, principů, doktrín, ani norem", nýbrž bylo zemí harmonie a pořádku, ale "tento typ komunity postupně zanikl" vlivem importu a střetu s cizími kulturními vlivy. (Burns, 2001, s. 38)

Učenci *kokugaku* reagovali na na nové sociální a politicko-ekonomické uspořádání doby a na naléhavou potřebu redefinice národní a kulturní identity spolu se zodpovědněním otázky po významu japonské etnické příslušnosti. Upevňování a

katalýza národního sebeuvědomění (*self-awareness*) v japonském národním myšlení prostřednictvím akcentace mýtů a produkce etnogenetických teorií sehrály klíčovou roli v ustavování nových národních hnutí, jež měly za úkol nejen definovat, nýbrž i systematizovat výchozí ideje a koncepty distinktivního národního charakteru. Jedním z hlavních projektů japonské intelektuální historie bylo hnutí "národního učení" (国学, *kokugaku),* jehož principiálním úkolem byl pokus o "znovuobjevení", pochopení a interpretaci "podstaty společenství (community), které existovalo [již] před písmem, dějinami a (...) [dříve, než lidstvo pamatuje]." (Marra, 2004, s.164)

Diskurs *kokugaku*, střed jehož zájmu činilo propojení minulosti s přítomností prostřednictvím exegeze, heuristiky a filologických a lingvistických studií k "oživení historického vědomí", získal funkci narativu, který dominoval utváření nového "smyslu pro nacionalitu" (*sense of nationness*) a v rámci reevaluace dobových kulturních hodnot směrem k antickým kořenům a "probouzení" národního vědomí se zapříčinil o pevné zasazení do socio-politického diskursu následujících let.

Založení intelektuálního filologického a filosofického hnutí *kokugaku* stálo v ostentativní opozici vůči čínskému buddhistickému a konfuciánskému učení, jež dominovaly japonským akademickým sférám doby, a mělo očistit doménu japonské národní kultury od cizích vlivů s vírou v oživení původního, pravého "ducha Japonska". (Burns, s. 13) Výsledkem činnosti tohoto "národního učení" bylo přijetí teze, že "původní pravá [kultura] Japonsk[a] měla [vlastnost] 'obnovitelnosti' (revival), jakožto soustavy unikátních a přetrvávajících (...) hodnot", "zahrnujících úctu vůči císařskému paláci", který reprezentoval "boží dědictví" a 'charakter národa' diferencovaného od a nadřazeného vůči všem jiným [kulturám a] národům". (Burns, s. 6) Učení *kokugaku* následně zásobovalo imperiálně-ideologický a propagandisticky orientovaný repertoár budoucích politických systémů a bylo považováno za "ústřední [zdroj] porozumění japonské společnosti, kultuře a osobní identitě" v národně-kulturním intelektuálním diskursu. (Burns, 2001, s. 2)

1.3 Meidži

Ideologický obrat odehrávající se na pozadí politických reformací období Meidži či snaha vyrovnat se s kolonizační politickou situací počátku dvacátého století ustavením nacionalizační politiky vyústily v nové sebepojetí jedince ve společnosti a utváření nových podob kulturní a národní identity.

Nové reformy a modernizace japonského státu opět vedly k transformaci a upevňování národní a kulturní identity jako důsledku vzedmutí "proti-cizineckého sentimentu" (*anti-foreign sentiment*) a emergované potřeby pevného ukotvení v rekomponovaném prostředí rozličných socio-politických změn a kulturních difuzí. Přesvědčení, že "[nepřetržitá] kontinuita a božský původ císařské linie" dává Japonsku "jedinečné postavení (...) mezi všemi národy [a populacemi] světa" bylo strategickým odrazovým můstkem pro vypořádání se s nastálou kroskulturní kolizí a zachování "národní hrdosti" v nových, politickou a kulturní autonomii potenciálně narušujících podmínkách. (Edwards, Robertson. 2005, s. 41)

Byrokratický vládní systém *Meidži* se zasadil o inovaci a flexibilitu vzdělávacího systému v reakci na fúzi nových myšlenkových proudů s původními, které měly naplnit emergované potřeby hájit a propagovat tradiční kulturní zájmy. Nová podoba socio-kulturního uspořádání a diverze externích intelektuálních vlivů měly prostřednictvím nástrojů vzdělávání a politizace kulturního myšlení za úkol "ochránit kontinuitu (...) [japonské kulturní] identity".(Robertson, s. 264)

Vedle pokračující tradice učení *kokugaku* se pilířem pro zachování relevance původních ideologických **soustav** stal koncept "státního uspořádání" či "národní esence" (国体, *kokutai*), základní idea a fundamentální princip národního učení definující "podstatu japonského národa". *Kokutai* vycházel z postulátů *Džinnó šótóki* a reprezentoval koncept dokumentu "Základní principy národního státu" (国体の本義, *Kokutai no hongi*), který formuloval ortodoxní interpretaci národní historie a syntézu idejí a klíčových principů národní jedinečnosti pro manifestaci inherentního

spojení národa a japonského “božství” (*divinity*). Na poli socio-politických událostí Meidži se dále dostalo do výsadní pozice národní náboženství *šintó*, jehož ideje a postuláty byly inkorporovány do politického diskursu a získaly zaznamenatelnou kulturně-integrativní funkci, která následně vyústila v charakterizaci Japonska jako “země bohů” (神国; *šinkoku).* (Wachutka, 2013, s. 20 - 22)

1.4 Šówa

Apologie konceptu *kokutai* pokračovala i v období *Šówa*, kdy se, v rámci formulování nových principů vzdělávání v Císařském výnosu o vzdělávání (教育に関する勅語; *Kjóiku ni kan suru čokugo)* tento koncept stal oficiální manifestací národní jedinečnosti. (Wachutka, 142)

Éra *Šówa* bývá charakterizována jako “expanzionistické a výrazně nacionalistické” období, kdy docházelo k výrazným sociálním změnám, reorganizaci hospodářství a upevňování institucionálních struktur. Přítomnost národně-kulturního smýšlení a apel na upevňování národní identity se v meziválečném období výrazně zradikalizoval, a otázky “podstaty národa” s proklamacemi o národní jedinečnosti se staly ústředním tématem imperiálních a militaristických doktrín. (Robertson, s. 262)

V rámci politické agitace založené na axiomatických konceptech *Kokutai* a *Šinkoku*, byl opět “oživen” význam *Džinnó šótóki,* kterému se následně dostalo označení “pravé bible tradičního národního světonázoru” (*bible-book of folk national weltanschuauung)* a stalo se standardizovaným textem národního vzdělávání. Později, jakožto ústřední zdroj historických pravd v průsečíku politické transformace z kvazi-religiózního a kvazi-sekulárního státu konstruovaného oligarchií *Meidži* přes tradicionalistický konzervativní teokratický stát roku 1890 až po radikalizovanou militantní formu ortodoxně religiózního nacionalismu ve 20. století, získalo centrální roli v utváření politických ideologií. (Wachutka, 2013, s. 146)

Období Šówa reprezentovalo překlenutí socio-politických, kdy došlo k "intenzifikaci snah o národní sebeurčení, sebeuznání, zformování národní identity a k růstu politického a národního vědomí". (Wachutka, 2013, s. 216) Nacionalistické státní zřízení a monarchie byly spojovány s "duchovní silou" (*spiritual force*) a s pomocí *Kokutai no hongi* měly upevňovat kolektivní vědomí a **"**vzpouru**"** vůči vnějšímu světu. Tento ideologicky zanícený "manévr" politického extremismu a náboženské radikalizace bývá některými autory označován za "svatou imperiální válku" (*imperial holy war)* a posunuje charakter japonské politické orientace z nacionalismu do ultranacionalismu, který zaznamenal vývoj "prudkého až burácejícího 'průmyslu' národní sebechvály." (Dale, s.9) V roce 1930 došlo k takzvané "revoltě vůči Západu" (*Revolt against the West*), která, jakožto reakce na západní expanzionismus, měla za úkol postavit Japonsko do výsadního postavení vůči západním mocnostem a demonstrovat jeho kulturní a morální nadřazenost. (Robertson, 262) Tradiční náboženství *šintó* (神道, cesta bohů) bylo radikalizováno a nově interpretováno pro účel ideologické propagandy a nacionalistických tendencí doby, a koncept *šinkoku* (神国) se stal zdrojem redefince a obnovení národní identity a národního sebevědomí. (Dale, s.9) Při vzrůstajícím politickém vědomí (political consciousness) lidových mas a prohlubování odporu vůči Západu se takto radikalizované náboženství prokázalo jako účinný nástroj k zachování loajality občanů a národní soudržnosti, a determinoval proces formování kulturního nacionalismu v následujících obdobích. (Wachutka, rok, 136)

Yoshino v Robertson (2005, s. 265) označuje pojem japonského *minzoku* (etnikum) v kontextu japonského nacionalistického diskursu poválečného období jako "pseudo-vědecké rasově diskriminačně podmíněné definice", která zahrnuje "tři [hlavní] aspekty 'Japonskost[i]'":

1) "Víra (...), že Japonci patří ke zvláštní "rasové skupině" jakožto příslušníků 'japonské krve';
2) přesvědčení o 'monorasovosti" (単一民族; *tanitsu minzoku*) a 'homogen[itu]'

příslušníků japonského etnika jakožto 'čistokrevného' (純潔の民族; *džunketsu no minzoku*);

3) zamítnutí (či marginalizace) přítomnosti jiných etnických skupin v Japonsku.

2. Kritická perspektiva formování národní identity

Ideologie

“Uzavřený systém přesvědčení a pojmů, který ve společnosti slouží k prosazování a ospravedlňování mocenských zájmů. Také systém přesvědčení a představ dávající smysl sociální skutečnosti takovým způsobem, aby bylo možno v ní jednat, aniž by se přitom problematizovaly stávající mocenské poměry.”

Ideologies of homogeneity: “(...) useful for bolstering a sense that 'though we're running against each other, we're being treated fairly since we're all in this race together.'”

Základní idea *kokutai* byla idealistickou nadstavbou interpretace výchozích tezí *Motóriho Norinaga*, předního učence období *Tokugawa*, které artikulovaly legitimitu japonských národních mýtů *Kodžiki* a *Nihonšoki* jakožto faktograficky platných výkladů, a že je byl japonský císař přímým potomkem bohyně slunce, *Amaterasu-ómikami*. Moderním doplněním původního ideologizovaného výkladu byl koncept “antického, bohy řízeného Japonska” jakožto “jednoty náboženství a vládního systému” (祭政一致; *saisei iči*) “věčného jako nebe a země” (天壌無窮, tendžó mukjú). (Wachutka, 2013, s. 135)

Úvodní pasáž Džinnó šótóki se stala zásadní pro *Kokutai no hongi* deskribující “Pravou podstatu esence národa” (国史を一貫する申請, *kokuši wo ikkan suru šinsei)*: “Velké Japonsko je zemí božstev. Na počátku položil základy [země] božský praotec, a [následně] bohyně slunce na veškerou věčnost odkázala svůj panovnický rod (...). Pouze v naší zemi je toto pravdou. Nic jiného neexistuje v žádné ze zemí jiných. To je [pravým] důvodem, proč se [Japonsko] nazývá zemí božstev.” (Wachutka, 2013, s. 133) Hnutí k*okugaku* navazující na *Čikafusovu* ódu na antickou ontologii se stalo obzvláště “důležitým zdrojem imperiální ideologie národa” a “stěžejní [pramenem] porozumění povahy japonské společnosti, kultury a zdroje

individuální [japonské] identity.” Tento dogmaticky přijímaný idealizovaný výklad národní historie byl užíván jako nástroj ideologické propagandy politicky radikalizovaných období. (Burns, 2001, s. 2)

Pod žánrem (zpracováním) *nihondžinron* byla artikulována přesvědčení o kulturní jednotnosti a “esenci národa”, jež (dle --) představovala “[přirozený] jedinečné [japonské] historie a kultury”. (Kósaku v Nišino, s. 98)

Podle Nišino (s. 98) “*nihondžinron* popisuje a vyjadřuje jedinečnost japonské [národní] identity na základě 'přesvědčení o unikátnosti jazyka, rasové homogenity, ušlechtilosti (purity) kultury a exkluzivity etnického celku, které prohlubují oddanost jedince vůči státu'”. A označuje je za “populistický apel postrádající [relevantní] historický podklad”.

K signifikantním socio-politickým transformacím docházelo především v meziválečných a poválečných obdobích, kdy se potřeba sebeurčení a nalezení stabilního sociálně-identického ukotvení v geograficky a kulturně izolovaném světě jedince a kvalifikace jak politické, tak kulturní autonomie či suverenity náhle stala ústřední potřebou národa. Tyto tendence byly markantní obzvláště v případě Japonska, jakožto vůči externím zásahům a vlivům neustále vystaveného, a tím pádem 'zranitelného' orgánu, pro nějž otázka politické a kulturní autonomie hrála neobvykle důležitou roli. Přetrvávající “vědomí eventuálního politického selhání” a strach z jeho uskutečnění expandovaly do podoby kontinuálních nejistot a ohrožení vlastní identity, které přirozeně podnítily urgenci redefinice 'jádra' kultury a lokalizaci 'opěrných bodů' národní jednotnosti či obhajoby “legitimity politických struktur a redefinici (...) militantního loajalismu v byrokratického a praktického výkonu” ve funkci krizových zaopatření. “Znovuobjevení a idealizace (...) původních a přirozených komunit”, vyzdvihování, přehnaný důraz a idealistická interpretace “rozhodujících momentů v historii” prostřednictvím intelektuální či populárně-kulturní literární produkce fundované politickými záměry byly jediným logickým východiskem k zachování státní integrity a důstojné (ač uměle vykonstruované) pozice na poli globálních politicko-ekonomických vztahů a

interkulturních střetů, a účinným alibismem k nevinnosti a marginalitě 'vypůjčování' (kulturních) modelů od 'silnějších a větších' sousedních zemí. Způsob, kterým se Japonsko s touto intimně pociťovanou situací vypořádávalo tak katalyzoval tendence k patriotismu a nacionalisticky orientovanému národnímu vědomí, jež byl neustále protkáván hledáním, vymezováním a upevňováním kolektivní (ať už národní či kulturní) identity.

2.1 Nacionalismus a ideologie

Amerika no
Hito ni kawareshi
Gekijo no
Uwasa o kikite
Ikidohoru hito.

People indignant
At hearing the rumor
That the theatre
Was bought
By an American”

(Šúzó v Marra, 2004, s.178)

Nacionalistická orientace japonského socio-politického uspořádání v pojednávaných obdobích byla reakcí na mimořádně objemný import externích kulturních a myšlenkových systémů, které se zásadní měrou podílely na vývoji a formování japonské národní kultury a společnosti. Tendence k definování národní identity

emergovaly především na základě potřeby vymezit se vůči nově příchozím strukturám a prokázat nadřazenost vlastního systému, jehož "pravý" a "jedinečný" význam nabyl poznatelnosti a bylo jej možno identifikovat až skrze kontrast vůči vnějším faktorům. Modernizace období *Meidži*, jakožto "nucené včlenění do světového [socio-ekonomického] světa (*world-system*)" (Sanderson v Rimer, 177) a prudká tranzice z feudálního do kapitalistického systému způsobila chaos na půdě sociálního uspořádání.

Potřeba a urgence formulování národní (kulturní) identity napříč historickým vývojem Japonska tak byla výsledkem inkonzistencí v domácí socio-politické sféře a konsekvencí „dynamické interakce" mezi východním a západním myšlením, kde se jako účinný nástroj k "fixaci" (lokálních / místních / domácích) (puklina / a prokázání kulturní a intelektuální autonomie a "suverenity" ukázala interní kulturní integrace a kolektivismus, na jejichž bázi byla identita národa utvářena. Západ v tomto smyslu poskytl jakýsi "abstraktní orientační bod", v kontrastu vůči kterému bude Japonsko vždy diferencováno a symbolizoval ohrožení národní identity, jež vytvářelo neustále přítomnou frustraci z potenciálního narušení harmonie země. (Godart, s. 203, 2008)

Nacionalismus jako politický systém za těchto okolností poskytoval radikální a nezpochybnitelné *(self evident*) odpovědi na otázky jakožto soubor apriorních pravd a axiomatická stanoviska o genezi a nejzazší historii národa a etnika a transformaci kulturních hodnot v kontinuu japonských dějin. "Magická síla, která držela historii izolovaného národa pospolu a 'svářela' je v 'jeden svět' se poprvé objevila při střetu s moderním kapitalismem". (Hattori v Rimer, 1990, s.177)

"Je důležité poznamenat, že hledání jak podobností na straně jedné a odlišností na straně druhé mezi 'já' a 'druhým' reflektuje liberální pluralistický přístup k multikulturalismu, jež podporuje černobílou vizi společnosti založenou na rovnosti jedinců a meritokracii zatímco posiluje 'zcizokrajnění' (exoticizacion) a romantizaci myšlení 'jiného', oslavujíc [právě tuto] odlišnost". "Jakmile je esencializována kultura

a jazyk 'druhého', kultura a jazyk (...) [na vlastní straně] je esencializována rovněž". (Kincheloe and Steinberg 1997, Nieto 1995 v Kubota, 75)

Důraz na roli *šintó* v národně kulturní historii a poetický mysticismus velebící jedinečnost národního charakteru a přetrvávajících tradičních hodnot se později transformovaly v základ politických ideologií a doktrín, které se projevily v řadě pozdějších textů a učení, a jejichž sociopolitický impakt přetrval až do současnosti. (Wachutka, 2012. s. 129)

Modernizace japonského vzdělávacího systému náhle skýtala možnost projevu v globálním prostředí, což, mimo jiné, podnítilo socio-politické a ideologické tendence ideologicky vyzdvihnout domácí kulturu v prospěch kultury vlastní. S růstem akademické specializace a postupné internacionalizace akademické půdy kvalita odborné činnosti a intelektuální produkce narůstala, čímž zároveň docházelo k četnějším snahám o solidnější odbornost a výzkumný základ akademických prací, které měly být korigovány k zamezení logických a metodologických nedostatků. "Přestože práce produkované [elitními vrstvami] akademiků byly příliš komplikované na to, aby jim porozuměli běžní čtenáři, nestalo se to překážkou [jejich] kontribuce k nacionalismu". Akademické práce v tomto období se naopak staly "inspirací pro populárně-kulturní diskurs" a získaly funkci jejich "teoretického základu", tudíž se, navzdory 'zodbornění' činnosti japonských intelektuálů produkce socio-kulturně tematizovaných textů dostala do pozice 'zdroje' pro amatérskou ideologickou propagandu. (Chew, s.320)

2.2 Kritika nihonjinron

"V šedesátých a sedmdesátých letech 20. Století byla 'jedinečnost japonské kultury' interpretována jako případ japonského ekonomického 'úspěchu' a stala se ústřední doktrínou (core tenet) [produkce textů] *nihondžinron*". V letech osmdesátých a devadesátých byl (...) [tento] koncept přivlastněn politickými a intelektuálními elitami

[jakožto prostředek] k oživení japonské identity, jež byla ohrožována nově příchozí westernizací a globalizací". "Obrat k politice identity" byl "úsilím konzervativních skupin", které se zasazovaly o politickou izolaci a sjednocení země jakožto strategický postup k uplatňování mocenských sil. (Kubota, 2006, s. 68-69)

> "(...) the Japanese ideal of their ethnicity can (...) be described as tribal."
> "(...) political community based on descend from a common ancestor" (Crone
> "(...) unambiguous nation of people related by blood to the emperor, who was in turn descended from the gods through the first emperor Jimmu." "(...) tribal view of Japaneseness." (Rimer, 1990, s. 14)

Texty *nihondžinron* představují jakýsi neorganizovaný, tematicky a povahově shodný celek mytologických a idealistických průprav národními dějinami vypovídajícími o "jednoznačném" společném a božském původu všech japonců, a dokazují výsadní postavení Japonska v kontrastu ku zbytku světa a jiných světových společenství. *"Nihondžinron* vysvětluje (...) jedinečnost japonské identity jako [soustavu] 'přesvědčení v jedinečnost jazyka, homogenitu rasy, ušlechtilost kultury a v exkluzivitu etnika', jež [přirozeně] stupňuje oddanost jedince ke státu." (Kósaku v Nishino, 98) Postulované premisy a axiomy, ze kterých *nihondžinron* vychází však nejsou empiricky ověřitelnými fakty či konstruktivním souborem přezkoumatelných hypotéz, nýbrž představují jakýsi náhodně uspořádaný celek iracionalistických, filosoficko-teologických tezí, které postrádají logickou koherenci a argumentační strukturu. Z této povahy *nihondžinron* "teorií" vyplývá, že se jedná o ideologicky zbarvenou, ač vědomě či bezděčně nacionalistickou produkci, která má za úkol (či za následek) zvyšovat míru kolektivního vědomí, utvářet pocit kolektivní soudržnosti a formovat domnění o existenční výjimečnosti (japonského) etnika vůči ostatním etnikům společenstvím.

Interpretace povahy socio-kulturních jevů v *nihondžinron* prezentuje subjektivní a idealistický náhled na skutečnost a reprezentuje "potřeby" společnosti

vyobrazené v úsilí o dominanci a autonomizaci socio-politické a sociokulturní sféry, jejíž aspekty se projevují na sociální, a tedy i národní a kulturní identitě jedince (jež jejím členem).

Uvnitř tohoto souboru premis a postulovaných charakteristik japonské skutečnosti usilujících o vzedmutí a posílení národního sentimentu a národního sebevědomí stály termíny jako "jedinečnost", "národní charakter", "esence národa", "pravá podstata a původ národa" doplnit , jež se později staly emblémem japonského socio-historického narativu a ústředními komponenty obrazu Japonska v mimojaponských sférách.

Důraz *nihondžnron* "nacházení spojnici mezi současnými (...) sociálními hodnotami a (...) tradičními praktikami" prostřednictvím explanací v oblastech japonské geografie, topografie a architektury." (Robertson, s.60)

"Ústředním námětem *nihondžinron* je odlišení ostentativně ideologického a byrokratického západního diskursu od domněle estetického a sentimentálního expresionismu japonského myšlení." V rámci japanocentrické strategie a etnolaudistické propagandy, prostřednictvím neúměrné kritiky a "skandalizujících praktik" ve studijích západních civilizací a "umírněného kulturního redukcionismu" při evaluaci a analýze kultury lokální bylo Japonsko postaveno do kontrastní pozice jako hierarchicky nadřazená struktura a bylo pokračováním ideologických výkladů národní kultury předchozích století, jež prezentovaly veškeré sféry japonské (socio-kulturní) skutečnosti jako homogenní. (Dale, 38) Exkluzivistické vyzdvihování vlastního národa oproti cizím strukturám bylo součástí, ač možná nevědomě kulturně-nacionalistické propagandy *nihondžinron*, které nepředstavovaly nijak systematizovanou, metodicky ucelenou, propracovanou a sjednocenou analýzu historických pramenů národa, nýbrž pouze náhodně či libovolně selektovaný soubor textů a tezí, jež schopně a účinně přispívaly k nacionalisticky zanícenému narativu příslušné literatury. (jímž byl diskurs o "japonskosti")

V "korpusu" zmíněných textů lze nalézt četná paradoxní a kontroverzní tvrzení. V rámci úporné proklamace bezvýhradné a "nadčasové" jedinečnosti

(uniqueness), se autoři jednotlivých stanovisek dopouštěli nejen běžných logicko-argumentačních faulů, ale také zásadních metodologických erorů, jež zcela vyvracely validitu a plausibilitu postulovaných hypotéz.

Skrze kritiku *nihondžinron* bylo upozorňováno na fakt, že se nejednalo o "kritické zkoumání teorií japonské kultury", nýbrž je literatura *nihondžinron* označována za 'žánr', jehož hlavním motivem bylo zodpovědět otázku po původu japonské kultury a japonského etnika, a jehož produkce paradoxně přispívala k mystifikaci, kterou byl diskurs o 'japonskosti' zastřen. Její reprodukce v - obdobích způsobila jakousi "tenzi mezi analýzou a mystifikací Japonska ve světle mainstreamové (...) antropologie etnicitiy a nacionalismu". (Robertson, 2005, s. 59)

Texty *nihondžinron* získaly funkci mainstreamové ideologie a staly se 'best-sellery' na trhu domácí literatury, ale zároveň se, s postupným úpadkem radikalizmu a částečným odideologizováním národní politiky staly předmětem robustní kritiky

Kritici *nihondžinron* považují východiska textů za obecně kontradiktorické a kontroverzní, "plné omylů a nedorozumění (...) obdobně jako konceptuální 'zpronevěru' "conceptual misappropriation", zatímco se zároveň dopouštějí vytváření "fiktivních (...) kontrastů".(Dale, s. 136 - 142) Upozorňováno je především na nápadnou ideologickou funkci "povzbuzování kulturního a šovinistického nacionalismu". (Sugimoto & Mouer, 1972; Dale 1986 a Harumi 1990 v Lie, s.257) P

Repetitivní popisování "moderního 'uceleného' Japonska" jako "primitivní homogenní společnosti" vycházejících z iracionalistických, faktograficky nepodložených a nepodložitelných mýtů v produkci tohoto žánru je označeno za "intelektuálního omezení (...) [prezetované] [pseudo-]sociologie" a "selhání sociologické imaginace" autorů. (Lie, 2006, s.257) Právě absence relevantního metodologického postupu či logické koherence textů se stala jedním z hlavních faktorů 'stravitelnosti' a lidové přesvědčivosti

Autoři tohoto žánru se dopouštějí četných vágních formulací a mají sklon k "zesvěčťování plochých banalit" a pokouší se o apel na "oddělení od (...) profánního

současného světa skrze (...) [hledajíc jediný hodnotný smysl v minulosti]". (Dale, 1968, s.18)

2.3 Mezikulturní kolize a kulturní dichotomie

Uvození diferenciace charakterů historicky relevantních myšlenkových proudů, jakožto emergovaných jevů socio-kulturních či socio-politických klimat jednotlivých ér, (artikulace) je nezbytným postupem k pochopení vztahů v hodnotových strukturách současnosti, a poskytuje orientaci v těch minulých. Uvedení takového kontrastu negativně zobrazuje cizozemské společnosti jako [nečinné, inkompetentní a] prostoduché účastníky na endogenní jedinečnosti". Jedině takto záměrně a uměle vytvořený "protiobraz cizí [entity]" a "určení systematické taxonomie 'druhého' (the Other) může "potvrdit [existenci] (...) identity." 'Jedinečnost' není vždy reprezentací "sui generis fenoménu", ale spíše "vis-a-vis rozlišitelnosti" vůči cizím strukturám (Dale, 1986, s. 204), uvozující přítomnost rozdílu a tím pádem možnosti diferenciace libovolného zaměření a libovolně dosazené relevance. Kontrastní srovnávání uvozováním rozdílů mezi moderním cizím a původním tradičním poskytovalo zjednodušenou možnost vyrovnat s pocitem nejistoty a zmatenosti v nově nastaveném socio-politickém pořádku. Upevňování tradičních hodnot prostřednictvím remytologizace a 'oživování starého' účinně vedlo k "restoraci národní hrdosti", zachovávající "neporušitelnou sílu feudalismu do moderní doby" (Dale, 1968, s. 204), čímž byla zároveň posilována tendence k utváření konzervativismu a stereotypizace. Kubota (2003, s. 84) rovněž poukazuje na opačou kauzalitu v ustavování (kulturní či národní) 'jedinečnosti', jakožto procesu, kdy "domnělé unikátní charakteristické rysy národa" prokazatelně emergují a vyvíjí se až na základě jakéhosi svazku morálních, etických a socio-politických nároků, jež je sebezáchovným protiopatřením a vytvořením imunity vůči potenciálně škodlivým a ustálenou 'harmonii narušujícím' činitelům. "Co [japonci] připisují sobě samým, musí zároveň odepřít vnějším

subjektům, a kontroverzně, co náleží těmto subjektům, je jim odepřeno.” (Miller, 1982, s. 197)

Závěr

Dale úderně poukazuje na “xenofobní a povrchový konsenzus založený na 'sdílených mystifikacích'” a jako “intelektuální imperialismus”, kde se v “koexsitenci konfliktních názorů ohledně světa a rozličných hodnotových systémů” vytváří dojem homogenní, kulturně odlišného a jedinečného kulturního celku, a kýžená identita je produktem “archaické kolektivní patrimonie zdravého rozumu japonské rasy”. (Dale, 1968, s. 5) Identita je definována prostřednictvím diferenciace a na základě snahy oprostit se od cizích vlivů, spíše než skrze samostatné explicitní ustavování kritérií jedinečnosti, které by nebylo podnícené existencí (a hrozbou) nějakého externího faktoru. Domnívám se však, že se v případě Japonska jednalo o obojí - to jest snahu vymanit ze z kulturních „otěží“ zahraničních hodnot za pomoci oživování iracionálních a, vzhledem k jejich dataci, pochopitelně argumentačně defektních mýtů, a zároveň skrze vytvářením neologismů a pojmů definujících 'ryze japonské', tradiční a kulturně charakteristické jevy a skutečnosti. Tyto pojmy však byly pouhou reflexí národního sentimentu a, použiji-li moderní terminologii, nacionalisticky zabarvených tendencí, jež měly potvrdit a pevně ukotvit postulované apriorní pravdy historického narativu předcházejícího. Snahy o autonomizaci kultury, národa a na jejich podkladu vybudované 'identity' reprezentovaly kontrast mezi 'čistotou' a jednotou starého a cizími vlivy 'zaneseným', chaotickým konstruktem novým. Japonsko si skrze dobrovolné přehlížení reality utvořilo fiktivní svět přečeňovaných, lokálně glorifikovaných a významově nadsazených hodnot, jejichž kultivací získalo možnost zachování si hrdosti, loajality jedinců vůči vyšším hierarchickým celkům a domnění o homogenní struktuře národa. Přestože může vytvářet dojem, že případ japonské kulturně-nacionalistické produkce nějakým způsobem vyčnívá z historií národů jiných, zvažujíc geografickou izolaci, politické vztahy a specifika insulárního života, 'taktika', která byla k dosažení zmíněných cílů zvolena však, při ne tak hlubokém zamyšlení, nijak zvlášť odlišnou nebyla.

Vývoj historie japonského myšlení je součástí moderního procesu utváření národní identity a japonské myšlení je konstruováno jakožto předmět studia spíše než studováno jako jeho výsledek. (Naoki v Godart, 2008, s.132) Zamlčování pravdy nemusí být nutně otázkou nevědomosti nebo absence víry, pročež pro ideologizované národní smýšlení orientované směrem k nacionalismu není bezbečné mít přístup k rozličným verzím pravd či zjištěním o jiném charakteru subjektu, o němž bylo do určité doby nabyto domnění kompletní transparence a pravdivosti. Z feudální historie Japonska a jeho hierarchického uspořádání se dostalo do povědomí příslušníků národa, že produkci myšlenek a ideových systémů mají za úkol experti a intelektuálové, zatímco úloha plebs pouze spočívá v úkonech praktických. V rámci přísné hierarchie a pevně stanovených etických norem si japonci přirozeně osvoji domnění, že za zadných okolností není vyjadřovat se negativně a klást otázky, či hůř, nevyjadřovat se vůbec. Přestože se vyskytla řada kritik národní ideologiie ve západních intelektuálních sférách, možná právě z tohoto důvodu nebyly 'agitace' *nihondžinron* kritizovány na půdě intelektuální produkce lokální v tak silném měřítku, anebo alespoň dostupně běžnému neerudovanému jedinci. Potlačování individuality, zamezování potenciálním represím vůči systému, (znovu)získání národního sebevědomí a vydobytí si dominantní pozice na platformě globálních ekonomicko-politických vztahů však, pravděpodobně, byly hlavními příčinami produkce nacionalistických 'věrouk' a ideologických vysvětlení reality. Formování národní identity v akcentovaných obdobích a od zdánlivě již 'rutinní' přispívání k utváření kulturně-nacionalistického diskursu se stalo signifikantním přívlastkem japonské národní, socio-politické i kulturní historie, a jeho relevance v akademickém diskursu přetrvává dodnes.

Mimo centrální pozici „japonské perspektivy“ v uvozování problému jsou v teoretickém uspořádání artikulovány i perspektivy „mimojaponské“ (vnější), především evropské a americké (západní), které (sice) na jednu stranu umožňují objektivní a střízlivý vhled do problematiky, ale na stranu druhou mohou být

považovány za komparačně neadekvátní pro teoretické uchopení v omezení povahově cizí, a tedy neaplikovatelné logiky, a tak mohou být chápány jako pouze povrchový, pokřivený, nevypovídající a irelevantní obraz popisovaného.

Pojednávané téma japonské fenomenality, národní identity a japonského exkluzivismu (jedinečnosti) zanechává prostor pro externí opoziční perspektivy, a často (přičemž i oprávněně) právě na této půdě bývá předmětem negativní kritiky. Především v oblasti kontinentální intelektuální tradice, jež v současnosti v převážné většině považuje iracionalistické směry za produkt starého, ještě 'nevyzrálého' myšlení. Skutečnost, že je japonský exkluzivismus konstruován na podkladu základech iracionálních idealistických konceptů tak z pohledu kritiky upozaďuje relevanci obsahu celého diskursu a odebírá mu nárok na patricipaci a oficiální zařazení do 'seriózního' vědeckého 'průmyslu'. Akutní potřeba identifikovat a reklasifikovat data národní historie a tradičního myšlení s touhou po (ač poměrně libovolné a vágní) kategorizaci národně-kulturních historických jevů s úmyslem vytvoření 'národní (či kulturní) identity' a v případě Japonska také identity kolektivní.

Interpretace povahy socio-kulturní struktury a tradice u *nihondžinron* představuje ryze subjektivní, faktograficky nepodložené a povětšinou argumentačně invalidní zpracování obecných, eklekticisticky zvolených událostí a tezí, a je tak úkazem výrazných snah o autonomizaci a samostatnosti (či afirmaci její existence vůbec) kultury a jakési kvalitiativní převahy nad ostatními etniky a sociálními systémy zbytku světa. Ze samotné povahy těchto povšimnutelně patriotisticky a nacionalisticky orientovaných snah o proklamaci samostatnosti a 'neopakovatelnosti' v jiných existujících sférách světa lze poněkud snadno vyčíst přirozenou tendenci o 'obranu' a bezpečné 'zachování' dominantního postavení v soustavě globální politické architektury. Podporování kolektivismu a důraz na loajalitu vůči hierarchicky vyšším jednotká státu byly taktéž přirozeným úkonem k udržení kýženého politického řádu a 'poslušnosti' národa, jejichž potřeba byla vyeskalována v obdobích největších interkulturních či mezinárodních politických kolizí. 'Živením' pocitu sounáležitosti s vlastí a vědomí 'síly' národní jednoty a následně identity byly pouze naplňovány

potřeby mocenských elit a psychologicky redukován pocit vlastní inkompetence a ovladatelnosti. Japonsko se zprvu pokusilo 'vymanit z otěží' čínského kulturního a politického vlivu, který byl a je stěží přehlédnutelný při interní i externí observaci vývoje národa. Význam adoptování nesčetných prvků z čínské kulturní a náboženské tradice je, i při nepříliš důkladném bádání, nezpochybnitelný, a na základě tohoto faktu se jediným východiskem k pociťované frustrace Japonska z vlastní nedostatečnosti stal nástroj budování národních ideologií, jejichž náznaky, přestože se oficiálně nejednalo o ideologie, jsou zpozorovatelné i nejstarší japonské literatuře.

Proces identifikace a utřiďování jevů a porozumění strukturám na půdě japonského myšlení a intelektuální historie v kontextu systematizace atributů a paradigmat nacionalistických epoch s porozuměním kauzálním souvislostem diskursu národní identity, je mnohými badateli orientálních studií označováno za nesmírně náročný úkol. Při snaze o orientaci v nepřeberném množství tezí, hypotéz a explanačních variant zůstává extrémně náročným úkolem zanechat si střízlivý, nezaujatý pohled na problematiku a vyhnout kontroverzím či logickým faulům, které ze samotné povahy kulturně-nacionalistického diskursu a produkce ideologického myšlení vyplývají.

> “Co může být považováno za jedno z nejzákeřnějších rébusů (knottiest puzzles) v dějinách japonského myšlení se nakonec může jevit jako běžný, mnohokrát viděný a diskutovaný socio-politický problém (fungování nacionalismu). Avšak s nápadně notnou mírou oddanosti tématu, trpělivosti a znalosti široké škály struktur a vztahů, jež se ve fundamentu [předmětu studie] nacházejí.” (Robertson, 2005, s. 341)

Shrnutí

Uvedená vybraná období, jakožto epochy zásadních sociálních změn, zvratů či rekonstrukcí na půdě japonského souostroví představují mezníky v historii japonského národního myšlení a kulturně-nacionalistických formací, a vytváří tak výchozí rámec pro intelektuální nacionalistickou produkci. Sakai označuje “vývoj dějin 'japonského myšlení' (...) [jako] součást moderního procesu utváření národní identity”. (Sakai, 1997 v Godart, 2009 s. 90)

> “My conception of the emperor is Yamato Takeru turning into a white bird. What I call the emperor is a single being with a double image, a dual structure, the human emperor, in other words the continuously reigning emperors, along with, to put it in cultural terms, the poetic mythical emperor: the core of my thought is that this poetic mythical emperor has no relation to the personality of any living emperor.” (Frentju 2010, s. 76)

Jak pozorně poznamenává Dale (Dale, 1986, s. 39), “interpretace 'japonskosti' jako 'jedinečné charakteristiky nutně implikuje existenci vnějšího, [odděleného] světa”, jakožto protihodnoty ke světu vlastnímu a “náčrt domněle jednotných [kulturních], pro japonce distinktivních rysů v identifikace s 'domácím' prostředím a referenční sociální strukturou ústící v emergenci pociťování vlastní (kulturní a národní) identity a 'sociálního já' (Long v Robertson, s. 383), v jejichž účinku bylo možné lépe se [lokálního] kulturního dědictví”, jehož povaha je “zhmotněným výrazem toho, co vždy bylo neznámým [a nedostupným] pro zbytek světa”. (Dale, 1968. s. 39 - 142)

SEZNAM LITERATURY

HENDRY, Joy. *Interpreting Japanese Society - anthropological approache*s. New York: Routledge, 1998. ISBN 0-203-01269-0.

LEBRA, Sugiyama Takie. *Japanese Patterns of Behaviour.* Honolulu: University of Hawaii Press, 1976.

CHEW, Matthew M. *International cultural influence and problems of knowledge production in cultural peripheries : the case of modern Chinese and Japanese philosophy*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1997.

HUDSON, Mark. J. *The Ruins of Identity: Ethnogenesis in the Japanese Islands.* Honolulu: University of Hawai'i Press, 1999.

DOI, Takeo. *The Anatomy of Dependence.* Přeložil John Bester. Tokyo: Kodansha, 1973.

HARUMI, Befu. Ideorogi to shite no Nihon bunkaron. II. ed. Tokyo: Shish no Kagakusha, 1990.

LIE, John. *Multiethnic Japan.* Cambridge: Harvard University Press, 2004.

HUDSON, Mark J. *Ruins of Identity, Ethnicity in Japanese Islands.* Honolulu: University of Hawai'i Press, 1999. ISBN 0-8248-1930-6.

MARRA, Michele. *Modern Japanese Aesthetics.* Honolulu: University of Hawai'i Press, 2002. ISBN 0-8248-2173-4.

NAJITA, Tetsuo. SCHEINER, Irwin. *Japanese Thought in the Tokugawa Period 1600-1868*. Chicago: The University of Chicago Press. ISBN 0-226-56801-6.

RIMER, J. T. *Culture and Identity: Japanese Intellectuals During the Interwar Years.* Princeton, N.J; Princeton University Press, 1990. ISBN 0-691-05570-X.

MARRA, Michael F. *Kuki Shuzo: A Philosopher's Poetry and Poetic.* University of Honolulu: Hawai'i Press, 2004. ISBN 0-8248-2755-4.

MARRA, M. F. *Essays on Japan: Between Aesthetics and Literature.* Boston: Brill,. 2010. ISBN 978-90-04-18977-5.

MILLER, Roy A. *Japan's Modern Myth - The Language and Beyond.* New York: Weather Hill, 1982. ISBN c-8348-0186-X.

HAROOTUNIAN, H. D. *Things Seen and Unseen: Discourse and Ideology in Tokugawa Nativism.* Chicago: The University of Chicago Press, 1988. ISBN 0-226-31706-4.

BURNS, Susan L. *Before the Nation: Kokugaku and the Imagining of Community in Early Modern Japan.* Durham, North Carolina: Duke University Press Books, 2009.

BEFU, Harumi. *Hegemony of homogeneity: an anthropological analysis of "Nihonjinron"*. Melbourne: Trans Pacific Press; Portland, 2001. ISBN 1876843005.

DALE, Peter N. *The myth of Japanese uniqueness.* London: Croom Helm, 1986. ISBN 0709908997.

HEINRICH, Patrick. *The Making of Monolingual Japan: Language Ideology and Japanese Modernity.* Bristol, Buffalo: Multilingual Matters, 2012. ISBN 9781847696564.

KITAGAWA, *Joseph M. On understanding Japanese religion.* Princeton, N.J; Guilford: Princeton University Press, 1987. ISBN 0691102295.

ROBERTSON, Jennifer. *A Companion to the Anthropology of Japan*. Malden: Blackwell Publishing. 2005. ISBN-10 0-631-22955-8.

YAMADA, Yoshio. 國學の本義 / *Kokugaku no hongi.* Tokio: Unebo Shobó, 1942.

HENDRY, Joy. The state of Anthropology in and of Japan: a review essay. *Japan Forum.* 2015. 27(2), 121-133. DOI: 10.1080/09555803.2015.1045541.

SONODA, Hidehiro. *T*he Theory of Japanese Culture and the Theory of Reverse Absence. *Japan Review*, *INTERNATIONAL CONFERENCE: THE GLOBAL MEANING OF JAPAN: EUROPEAN AND ASIAN PERSPECTIVES.* 2015. 12, 93-103.

CARR, Michael. Yamato-Damashii 'Japanese Spirit' Definitions. *International Journal of Lexicography.* 1994. 7(4), 279 -306.

FRENTIU, Rodica. YUKIO Mishima: Thymos Between Aesthetics and Ideological Fanaticism. *Journal for the Study of Religions and Ideologies.* 2010. 9(25), 69-90. ISSN: 1583-0039.

GODART, G.C. "Philosophy" or "Religion"? The Confrontation with Foreign Categories in Late Nineteenth Century Japan. 2008. *Journal of the History of Ideas,* 69(1), 71-91.

NISHINO, Ryota. Narrative Strategies Regarding Japanese Ethnic Origins and Cultural Identities in Japanese Middle-School History Textbooks. *Journal of Educational Media, Memory, and Society.* 2010. 2(1), 97-112. ISSN 2041-6938.

WANG, Edward O. The Rise of Modern Historical Consciousness: A Cross-Cultural Comparison of Eighteenth-Century East Asia and Europe. 2003. *Journal of ecumenical studies.* 40(1), 74 s.

MARRA Michael F. On Japanese Things and Words: An Answer to Heidegger's Question. *Philosophy East & West.* Honolulu: University of Hawai'i Press, 2004. 54(4), 555-568.

FRENTIU, Rodica. The “Self-Shaping” of Culture and its Ideological Resonance: The Complicity of Ethos and Pathos in the Japanese Advertising Disco. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*. 2014. 13(39), 91-116. ISSN: 1583-0039.

WACHUTKA, Michael. Kokugaku in Meiji-period Japan: The Modern Transformation of 'National Learning' and the Formation of Scholarly Societies. *Monumenta Nipponica.* 2013; 68(2), 269-300. ISSN 0027-0741.